

A NON SMOKING
Generation[®]
SINCE 1979

2018:1

DEN STORA TOBAKSLÖGNEN

A NON SMOKING GENERATIONS RESA I MALAWI

"Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling."

Artikel 32 i FN:s konvention om barnets rättigheter, antagen 1989.

"Varje part skall främja och stärka allmänhetens medvetenhet om frågor som gäller tobakskontroll genom användning av alla disponibla kommunikationsmedel i den mån det är lämpligt. För detta ändamål skall varje part besluta om och genomföra effektiva lagstiftnings-, exekutiva, administrativa eller andra åtgärder för att främja allmän medvetenhet om och tillgång till information om de skadliga konsekvenserna för hälsa, ekonomi och miljö som tobaksproduktion och tobaksbruk medför."

Artikel 12:f i WHO:s Ramkonvention om tobakskontroll – ratificerad av Sverige 2005.

INNEHÅLL

Förord	1
1. Bakgrund	2
2. Syfte	2
Hållbarhetsproblem från frö till fimp och prilla	3
3. Om Malawi	5
4. Tobaksodling	8
5. Berättelser från Malawi	10
6. Global hållbar utveckling	14
7. Sverige	18
Källhänvisningar	20

Stockholm, juni 2018
Stiftelsen En Rökfri Generation
info@nonsmoking.se
Telefon: 08-10 93 00

Webbsidor:
www.nonsmoking.se
www.tobaksbarn.se
www.tobaksfriskoltid.nu

Omslagsfoto: En tobaksodlare binder tobaksblad i norra Malawi.

Research och text: Louise Johansson, Helen Stjerna, Nicole Tallberg, Anthonia Zachari.

Resan genomfördes i januari 2018. Stort tack till alla som tog sig tid till att träffa oss i Malawi, ställde upp på intervjuer och visade oss runt. Utan er hade vi inte kunnat genomföra resan och sprida kunskapen vidare med den här rapporten.

FÖRORD

Redan 2002 kom de första larmrapporterna om barnarbetet och de usla arbetsförhållandena på tobaksfälten i Malawi. 2007 kom filmen Tobakens Barn som delvis spelades in i Malawi och därefter har rapporterna duggat tätt från tobaksodlingar runt om i världen. Vår förhoppning var att någon utveckling skulle ha skett, men tyvärr konstaterar vi att läget, trots ljusglimtar i enstaka projekt, till stor del är oförändrat. Tobaksindustrin tjänar hundratals miljarder medan Malawis tobaksbönder förblir så fattiga att deras barn tvingas ut i arbete på tobaksfälten i stället för att gå i skolan. Utan utbildning, skyddsutrustning och drägliga arbetsförhållanden är utsikterna till ekonomisk utveckling små. Trots det lever myten om tobaken som vägen ut ur fattigdom vidare och kanske är just detta en av landets största utmaningar.

Vi har rest runt till ett antal olika platser i Malawi och intervjuat tobaksbönder, lokala politiker och organisationer som arbetar för barns rätt till utbildning, hälsa och skydd mot olika former av ekonomiskt och psykosocialt utnyttjande. Samtliga vittnar om att barnarbete alljämt är utbrett och att mörkertalet är stort när det gäller trafficking. Samtliga efterlyser också den politiska viljan för att få till stånd en varaktig förändring. Samtidigt är rädslan för att öppet uttala sig kritiskt slående. Flera projekt har drivits med goda resultat men när projekt-pengarna tar slut saknas långsiktig implementering och spridning av kunskap och gjorda erfarenheter.

Trots att Malawis regering har antagit FN:s barnkonvention är ansträngningarna små för att förändra utsikterna för landets alla barn. Kanske upplever regeringen att den sitter i en rävsax då majoriteten av landets export-intäkter kommer från tobak. Malawi är ett av få länder som ännu inte undertecknat WHO:s ramkonvention om tobaks kontroll. Men vägen ut ur fattigdom kommer knappast genom export av tobak utan det krävs en rejäl satsning på export av andra grödor och produkter om en verklig förändring ska vara möjlig. Tobaksindustrin har tydligt visat att deras främsta avsikter är att sälja mer och öka sina vinster. Det är inte rimligt att tro att tobaksindustrin kommer att ta sitt ansvar.

Då återstår bara frågan om vårt ansvar i konsumentled och som nation. På A Non Smoking Generation gör vi vårt yttersta för att upplysa konsumenter och framför allt barn och unga i riskzonen för att börja bruka tobak. Tyvärr är våra resurser starkt begränsade och i nuläget når vi ungefär en tiondel av alla de skolelever som skulle behöva få ta del av kunskapen. Vår inställning är att samtliga barn har rätt till den information som motiverar till ett tobaksfritt liv.

Sverige undertecknade WHO:s ramkonvention om tobaks kontroll 2005 och har därmed ett uttalat ansvar att upplysa om tobakens alla problem och att aktivt skydda det tobaksförebyggande arbetet från tobaksindustrins inverkan. I Sverige har vi, precis som i Malawi, en stark tobaksindustri med stort inflytande. Tobakskonventionen till trots är det många politiker som öppet stödjer den svenska tobaksindustrin och rättfärdigar det med att snus är mindre farligt än cigaretter. Det man då bortser från är att tobak är ett hot mot global hållbar utveckling oavsett vilken slutprodukt den landar i. För att bidra till mänskliga rättigheter och en global hållbar utveckling borde vi i stället tredubbla skatten på tobak och låta en betydande del gå till globala informationsprojekt som kan utbilda och stärka världens alla fattiga tobaksbönder och deras barn. Den bästa bieffekten av det är att våra svenska ungdomar då inte har råd att köpa tobak.

I snart 40 år har A Non Smoking Generation arbetat för att barn och unga ska förbli tobaksfria och vi har inte gett upp tanken på en rökfri generation, men vi kan inte göra arbetet ensamma. Hoppas att du som läser detta får förnyad kraft och motivation till att stötta oss i vårt viktiga arbete.

Stockholm den 20 juni 2018

Helen Stjerna
generalsekreterare, A Non Smoking Generation

Tobaksindustrin har tydligt visat att deras främsta avsikter är att sälja mer och öka sina vinster. Det är inte rimligt att tro att tobaksindustrin kommer att ta sitt ansvar.

"It has been a long time when people have been cultivating tobacco in the country. But we see that there is no change. People still live in very very poverty."

1. BAKGRUND

1.1 A Non Smoking Generation

A Non Smoking Generation har sedan 1979 arbetat för att inspirera och sprida kunskap som motiverar barn och unga till ett tobaksfritt liv. Det gör vi på en mängd olika arenor och på olika sätt för att nå så många som möjligt, i sociala medier, genom föreläsningar, opinionsbildning, informationskampanjer, ambassadörer och olika aktiviteter. Vi försöker möta ungdomar där de befinner sig och vara relevanta i de frågor som berör och engagerar kring tobak.

1.2 Tobaksbarn

Sedan 2013 driver A Non Smoking Generation projektet Tobaksbarn och föreläsningen "50 kr och barnarbete på köpet" som varje höst når ut till cirka 30 000 högstadie- och gymnasieelever runt om i Sverige. Föreläsningen och sajten tobaksbarn.se berättar om alla de barn som utnyttjas under slavliknande förhållanden på tobaksodlingar runt om i världen. Den visar också på alla de globala hållbarhetsproblem som är förknippade med tobaksodling. Brist på utbildning, mat, vatten, undermåliga sanitära förhållanden, giftspridning och hälsoproblem, skogsavverkning och biologisk mångfald är ett antal exempel. För en stor del av alla dagens unga är global hållbar utveckling och vårt avtryck på planeten något som är direkt avgörande för deras egna konsumtionsmönster. Exempelvis väljer allt fler unga att äta vegetariskt och handla kläder second hand. Därför är det inte förvånande att Tobaksbarn och föreläsningen "50 kr och barnarbete på köpet" har stark inverkan på majoriteten av alla de elever vi möter. Många blir arga och slänger sina cigg- och snusdosor i affekt. Inte sällan får vi höra "Om jag bara hade vetat! Då hade jag aldrig testat!"

2. SYFTE

Det primära syftet med resan till Malawi var att fördjupa våra kunskaper, knyta värdefulla kontakter för fortsatt samverkan samt komplettera och uppdatera befintligt material till vår föreläsning och informationssajt för projektet Tobaksbarn. Syftet är också att sprida kunskapen till fler målgrupper och påverka politiker och beslutsfattare att våga fatta rätt och tillräckliga beslut för att minska antalet tobaksdebuter i Sverige och bidra till en global hållbar utveckling.

Tobaksplantan

Tobaksplantan är extremt näringskrävande och giftig. Jorden töms snabbt på näring och de som arbetar på odlingarna lider ofta av akut nikotinförgiftning.

Frö

För att få tillgång till utsäde, gödsel och insektsgifter måste tobaksbonden ofta ta ett lån och ingå ett avtal där man förbinder sig att odla tobak till dess att lånet är återbetalt.

Insektsgifter

För att maximera skörden tvingas bönderna använda insektsgifter – oftast helt utan skyddsutrustning vilket leder till invärtes frätskador, cancer, psykisk sjukdom samtidigt som de förgiftar jord och grundvatten.

Hållbarhetsproblem från frö till fimp och prilla

Odlingsbar jord

Varje år avverkas ca 200 000 hektar skog för nya tobaksodlingar. Skog som motverkar klimatförändringar samt bevarar biologisk mångfald.

Skörd

De fattiga tobaksbönderna tvingas använda sina barn i arbetet på tobaksodlingen. Barnen går miste om utbildning och blir sjuka av arbetet.

Fattigdom och svält

Fattigdom tvingar barn att arbeta på odlingar som billig arbetskraft och ofta genom människohandel. Om världens tobaksodlingar omvandlades till ätbar gröda skulle 20 miljoner människor kunna få mat.

Torkning

Barnen syr ihop tobaksbladen som sedan hängs över pinnar för att torka. Tobaken torkas ofta över öppen eld och stora mängder skog avverkas för att elda och torka tobaken.

Auktion

Tobaken säljs på tobaksbörser där tobaksindustrin går samman i karteller och pressar priset till ett minimum. I snitt tjänar en tobaksbonde 4 kr per dag.

Produktion

Tobaksindustrin producerar sedan cigaretter, snus, olika former av e-vätskor till E-cigaretter och andra nikotinprodukter.

Transporter

Transporterna av världens alla tobaksprodukter släpper ut stora mängder CO₂.

Restavfall

Ca 4 500 miljarder fimpar slängs varje år på marken. Fimpen består av cellulosaaacetat (plast) och läcker ut bl a bly och kadmium i vårt grundvatten.

Marknadsföring

Industrin marknadsför sina produkter med godisliknande smaker och snygg design. Barn lockas att testa genom olika gratiserbjudanden.

Konsumtion

Totalt dör ca 7 miljoner människor varje år av tobaksrelaterade sjukdomar. I Sverige kostar det vårt samhälle 31 miljarder varje år.

Odlare på tobaksodling i norra Malawi.

3. OM MALAWI

3.1 Geografi och demografi

Republiken Malawi är ett litet land i södra Afrika som gränsar till Zambia, Moçambique och Tanzania. Huvudstaden Lilongwe ligger i mitten av landet. Malawi är ett av världens mest tätbefolkade länder med 19 miljoner invånare på en yta av 118 484 kvadratkilometer, vilket motsvarar drygt en tredjedel av Sverige.¹ Det är också ett av världens fattigaste länder där ungefär 70 % av befolkningen lever i extrem fattigdom och spenderar mindre än 1,9 dollar om dagen.² Nästan halva befolkningen är under 15 år och medellivslängden är cirka 62 år.³

Malawi är ett av Afrikas minst urbaniserade länder, ungefär 85 % av befolkningen bor på landsbygden.⁴ En stor majoritet av malawierna är sysselsatta inom jordbruk, som utgör cirka 60 % av landets yta. Resterande arbetar inom den industriella sektorn eller tjänstesektorn.⁵ Omkring 7 % av befolkningen är arbetslösa. Drygt 60 % av befolkningen är läs- och skrivkunniga.⁶

2010 var uppskattningsvis 1-1,2 miljoner malawier sysselsatta inom tobaksproduktion. Utifrån dessa siffror utgör tobaksarbetare ungefär 20 % av landets arbetskraft. Det finns även de som arbetar med tobak på deltid, vilket innebär att antalet tobaksarbetare förmodligen är ännu större.⁷ Det är också vanligt förekommande att anställda tar hjälp av sin familj i arbetet med att odla tobak, vilket gör att det finns ett stort mörkertal som arbetar utan formella kontrakt.⁸

3.2 Ekonomi och export

Under 2013 var den sammanlagda intäkten för världens sex största tobaksbolag 342 miljarder US dollar, vilket var 99 % mer än Malawis bruttonationalinkomst (BNI).⁹ Fattigdomen och beroendet av inkomster från tobaksodling gör att Malawi i hög grad påverkas av de många negativa konsekvenserna av tobaksbruk och produktion. De har svårt att stå emot tobaksindustrins inflytande och att utveckla hållbara alternativ till tobaksproduktionen. Malawis exportvaror består till stor del av jordbruksprodukter. Ungefär hälften av exportintäkterna kommer från tobak. I dagsläget är Malawis ekonomi därför i hög grad beroende av inkomster från tobaksproduktion, vilket gör att ekonomin är känslig för prisförändringar på världsmarknaden samt väderförhållanden.¹⁰

3.3 Utbildningssystem

Grundskolan i Malawi omfattar åtta år och barnen börjar vid sex års ålder. Gymnasieskolan omfattar fyra år och barnen förväntas ha slutfört den vid 18 års ålder. Sedan grundskolan blev gratis 1994 har elever som skrivs in i skolan ökat markant, men det har också bidragit till sämre kvalitet och bristande resurser.¹¹ Nästan alla barn börjar skolan men endast cirka 60 % fullföljer utbildningen.¹²

2015 gick 88 % av landets cirka 5,6 miljoner barn i skolan. Ungefär lika många pojkar som flickor. När barnen arbetade utöver skolgången minskade generellt andelen barn i skolan ju äldre de blev. Av alla arbetande barn var det 8 % som inte längre gick i skolan. Andelen arbetande flickor (9 %) som inte längre gick i skolan var högre än andelen arbetande pojkar (7 %).¹³

3.4 Trafficking, barnarbete och barnäktenskap

De senaste åren har det framkommit att trafficking och tvångsarbete är utbrett i Malawi, bland både vuxna och barn. De flesta exploateras inom landet där många tvingas arbeta inom jordbruk, framför allt inom tobaksindustrin. Vuxna jordbrukare som hyr mark riskerar att bli exploaterade då de hamnar i skuld till landägare. Malawier som blivit utsatta för trafficking har även identifierats i närliggande länder.¹⁴

Den lagliga minimiåldern för att få delta i någon typ av arbete (med undantag för hushållsarbete) i Malawi är 14 år. Samma anställningslag förbjuder även barn mellan 14-18 år att arbeta med något som kan vara farligt. När

70%

av Malawis befolkning lever i extrem fattigdom och spenderar mindre än 1,9 dollar om dagen.

Malawis bergiga och grönskande naturlandskap under regnperioden.

80 000

barn uppskattas
arbeta på Malawis
tobaksodlingar.

Malawis nationella undersökning om barnarbete genomfördes 2015 var ungefär hälften av barnen i åldrarna 5-17 år sysselsatta med någon typ av arbete eller ekonomisk aktivitet. Majoriteten (58 %) av dessa barn började arbeta innan de fyllde 10. Endast 6 % började när de var 14 år eller äldre. Av arbetande barn var 72 % sysselsatta inom jordbrukssektorn (inklusive skogsbruk och fiske), framför allt på landsbygden. Resterande arbetade bland annat med hushållsarbete och inom försäljning.¹⁵

Undersökningen från 2015 visade att 38 % av alla barn i åldrarna 5-17 år var inblandade i förbjudet arbete; ungefär två miljoner barn utnyttjades som barnarbetare.¹⁶ Barnarbete tenderade att förekomma oftare bland pojkar, bland barn som bor på landsbygden, bland barn vars familj har låg inkomst, samt bland barn som inte var släkt med familjens överhuvud. 60 % av barnarbetarna höll på med ett arbete som kan vara farligt. De flesta av barnen (66 %) som hade ett riskfyllt arbete sysslade med jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske. Ju äldre barn desto större andel arbetar i denna sektor (5-9 år – 46,6 %; 10-13 år – 68,1 %; 14-17 år – 82,3 %).¹⁷ Uppskattningsvis arbetar ungefär 80 000 barn på Malawis tobaksodlingar.¹⁸ De flesta av dessa barn tvingas arbeta i stället för att gå i skolan eftersom deras föräldrar är småbrukare med osäker inkomst eller hyr mark och utnyttjas av markägaren.¹⁹

Det vanligt förekommande barnarbetet i landet är ofta förknippat med oärlig rekrytering och fysiska samt sexuella övergrepp. Barn luras ofta ifrån sina familjer i fattigare landsbygdsområden genom falska erbjudanden om anställning, kläder eller boende. Pojkar utnyttjas ofta som arbetskraft på jordbruk. Flickor tvingas in i prostitution eller äktenskap.²⁰ Ungefär varannan flicka i Malawi tvingas gifta sig medan hon fortfarande är barn. Skälet är ofta ekonomiskt då familjen får en mun mindre att mätta, samt ibland någon typ av ersättning. Ofta tas flickorna då ur skolan. Statistik från 2010-2016 visar att 9 % av kvinnorna i åldrar 20-24 gifte sig innan de fyllde 15 år och 42 % gifte sig innan de fyllde 18 år.²¹

3.5 Tobaksbruk och tobakslagar

Enligt statistik från 2013 röker omkring 1,1 miljoner vuxna och 35 000 barn i Malawi. Det är betydligt vanligare bland män (21,9 %) än bland kvinnor (2,7 %), och bland pojkar (5,8 %) än bland flickor (1 %).²² Endast 5 % av den tobak som produceras i Malawi konsumeras inom landet. Det finns dock en risk för att rökning blir allt mer vanligt bland ungdomar på grund av ökad exponering, i form av tobaksreklam och tobaksbruk på TV och internet.²³

Malawi är ett av få länder som inte har skrivit under och åtagit sig att följa WHO:s ramkonvention om tobakskontroll. Tobakskonventionen beskriver vetenskapligt motiverade åtgärder för länder att vidta i syfte att minska efterfrågan på tobak samt tillgången till tobak.²⁴ Malawis tobakslagar är svaga och de policyer som

finns syftar främst till att kontrollera produktionskedjan, snarare än bruket.²⁵ Enligt WHO kan landet genom små investeringar i policyer för tobakskontroll skapa stora förbättringar i folkhälsa och utveckling. De uppmanas exempelvis att införa högre tobaksskatt, nationella rökförbud, begränsad marknadsföring samt varningsetiketter på tobaksprodukter.²⁶

3.6 Fackföreningar

Det finns två primära fackföreningar för tobaksbönder som representerar småbrukare - Tobacco Association of Malawi (TAMA) och National Association of Smallholder Farmers' in Malawi (NASFAM). TAMA grundades 1929 med syfte att utveckla Malawis tobaksindustri och främja tobaksodlarnas intressen. NASFAM är den största medlemsorganisationen i Malawi som ägs av småbrukare. Den bildades 1995 för att stödja småbrukare i att främja goda jordbrukspraktiker, transport av tobak till marknader och marknadsföring av tobaken på auktionerna.²⁷

2014 var endast 3 % av Malawis totala arbetskraft medlemmar i en fackförening. Detta beror bland annat på att många arbetar i den informella sektorn där det råder brist på medvetenhet kring arbetares rättigheter. Föreningsfrihet och rätten till kollektiva förhandlingar respekteras i större utsträckning i den formella sektorn. En annan orsak till det låga medlemsantalet är ekonomiska hinder, att vilja undvika medlemsavgifter.²⁸

Tobacco and Allied Workers' Union of Malawi (TOAWUM) är ett fackförbund som organiserar tobaksarbetare inom den informella sektorn.²⁹ Förbundet grundades för att bekämpa systemet där tobaksodlare hyr mark, eftersom det försätter familjer i tvångsarbete och fattigdom genom vilseledande kontrakt.³⁰ Hyrestagare och markägare ingår ofta muntliga avtal som slutar med att hyran överstiger vinsten från tobaksförsäljningen, vilket skapar en situation av skuldslaveri. Lagen i Malawi förbjuder alla former av tvångsarbete, men den har inte implementerats effektivt av regeringen.³¹ Systemet förnekar arbetarnas grundläggande rättigheter, i form av mat, rent vatten, hushåll och rättvis lön, och bidrar till att många barn tvingas arbeta på tobaksodlingar.³²

TOAWUM anser att de initiativ som tagits för att eliminera barnarbetet har varit otillräckliga för att åtgärda den grundläggande orsaken, den utbredda fattigdomen bland tobaksodlare. När arbetarna också förnekas rätten att organisera sig minskar deras möjligheter att förhandla om en mer rättvis ersättning för sitt arbete.³³ Trots att TOAWUM har tagit initiativ till policyer och har över 25 000 medlemmar finns fortfarande inga kollektivavtal. När tobaksarbetare vill gå med i facket hotas de ofta med att bli avskedade. Fackförbundet har försökt samarbeta med tobaksbolag för att främja arbetarnas rättigheter, men har inte fått något gensvar.³⁴

Malawi är ett av få länder som inte har skrivit under och åtagit sig att följa WHO:s ramkonvention om tobakskontroll. Tobakskonventionen beskriver vetenskapligt motiverade åtgärder för länder att vidta i syfte att minska efterfrågan på tobak samt tillgången till tobak.

4. TOBAKSODLING

4.1 Förutsättningar för dagens tobaksodlande bönder i Malawi

På vår resa i Malawi träffade vi bönder med olika typer av odlings- och försäljnings sätt. Vi fick träffa några som ägde sin egen mark, vissa som hyrde mark och andra som var anställda på odlingar. För en del är det svårt att få licens för att sälja tobak vilket gör att de i stället säljer sin tobak via dem som har licens. Detta leder till att en stor del av inkomsterna till odlaren försvinner i mellanhänder. Vi fick också höra att när anställda odlare är sjuka drar arbetsgivaren sjukvårdskostnader från den anställdes lön vilket gör att många i stället väljer att arbeta trots att de är sjuka.

Vi hade svårt att få en tydlig överblick över de varierande förutsättningarna och vilket upplägg som är mest fördelaktigt för en odlare i Malawi. Troligtvis är detta på grund av att det finns många informella avtal inom tobaksodling.

4.2 Tobaksplantan, bekämpningsmedel och skyddsutrustning

Tobaksplantan tillverkar både blommor och frukt, men det är bladen som innehåller nikotin och som industrin vill åt. Nikotinets egentliga funktion i plantan är att skydda den mot växtätande insekter då nikotinet är en så kallad alkaloid, ett organiskt ämne som fungerar som nervgift för människor och andra djur.

Plantan är väldigt näringskrävande och kräver regelbunden tillförsel av kemiska gödningsämnen och stora mängder bekämpningsmedel. När tobaken har växt färdigt plockas den för att torkas och sedan malas ned. Det är tobaksbolagen som ligger bakom det stora trycket på odlarna att sätta in så mycket bekämpningsmedel, ett exempel är tobaksbolaget British American Tobacco (BAT) som i Kenya har instruerat odlarna att sätta in bekämpningsmedel vid 16 tillfällen under de tre månader som plantorna skjuter skott.³⁵

Bekämpningsmedlen som används innehåller farliga ämnen som till exempel olika tungmetaller. För att skydda sig mot detta vid applicering på plantorna krävs omfattande skyddsutrustning för all berörd hud och för munnen, men detta är inget som tobaksbolagen erbjuder odlarna kostnadsfritt utan många odlare får avstå på grund av det höga priset. Odlare har även uttryckt att skyddsutrustningen inte lämpar sig bra i det varma klimatet. I vissa fall, där skyddsutrustning inte används, har en del i stället använt svarta sopsäckar för att skydda sig, vilket har medfört en enorm påfrestning vid arbetet på grund av hettan. Värmen gör också att gifterna förångas från plantan vilket leder till att bönderna inhaleder de giftiga ämnena, i vissa fall har detta orsakat skador på inre organ, stämband och strupe. I Brasilien har det visat sig att människor blivit psykiskt sjuka och att självmordsstatistiken har ökat i områden där bekämpningsmedel används.³⁶ I Argentina har jordbrukare rapporterat att kemikalierna de behövt använda på tobaksplantan har gjort att nyfödda fått medfödda skador som missbildningar i hjärna och ryggmärg, blindhet, ämnesomsättningsjukdomar, Downs syndrom och epilepsi.

4.3 Miljöproblem och skogsavverkning

I låg- och medelinkomstländer innefattar tobaksodling några av de mest miljöförstörande jordbruksmetoderna. Ändå har produktionen ökat över tid i många länder. Tobaksodling kan i viss grad främja odlare och lokalsamhällen ur ekonomisk synpunkt. Detta väger dock inte upp för de negativa konsekvenser som hänger ihop med förlust av värdefulla resurser så som skog, växt- och djurarter, samt dålig hälsa bland odlare som hanterar giftiga kemikalier i processen. Sedan 1970-talet har uppskattningsvis 1,5 miljarder hektar skog avverkat runt om i världen, vilket är en av de största orsakerna till koldioxidutsläpp och klimatförändringar.³⁷ Tobaksodling bidrar uppskattningsvis till att 200 000 hektar skogsmarker avverkas varje år. Skogsavverkning förekommer främst i låg- och medelinkomstländer, och uppgår till 1,7 % av globala nettoförluster av skogsbetäckt yta eller 4,6 % av den totala nationella avskogningen.³⁸

Andelen av världens tobaksproduktion som kommer från Afrika ökade från 2 till 6 % under 90-talet. Konsekvensen i form av förlust av tre miljoner hektar vegetationsbetäckt yta komparerades inte av skogstillväxt. Avskogningen är särskilt allvarlig i sydöstra delar av ekoregionen Miombo, som Malawi tillhör.³⁹ 90 % av den afrikanska kontinentens tobak produceras i Miombo, som är världens största angränsande område av torrskogar och skogsmarker. I området utgör avskogningen relaterat till tobak generellt upp till hälften av den totala årliga förlusten av skog. I Malawi har tobaksodling blivit den främsta orsaken till skogsavverkning och landet är ett av de snabbast växande tobaksproducerande områdena i världen. Under perioden med snabbast tillväxt mellan 1972-1991 minskade landets skogstäckta yta från 45 % till 25 %.⁴⁰ 2010 utnyttjades 195 000 hektar av landets yta till tobaksodling, vilket innebär att Malawi var det land i världen som använde störst andel av sin odlingsbara mark till tobak.⁴¹

Nya skogsmarker måste ständigt tömmas för tobaksodling eftersom tobaksplantan tömmer jorden på näring, som då inte kan återbrukas.⁴² Förutom tobaksodlingen i sig är även torkning av tobaksbladen en direkt orsak till skogsavverkning. Skogar skövlas för att göra plats åt nya tobaksplantager och för att elda träd som används till att torka tobaksbladen. Torkningen har visats vara en av de främsta orsakerna till efterfrågan på inhemskt trä i landsbygdsområden där tobak odlas i Malawi. En annan konsekvens är förlust av biodiversitet, vilket beror på den fragmentering av livsmiljöer som medföljer när allt mer mark utnyttjas för tobaksodling.⁴³

Det är viktigt att förstå tobakens miljöpåverkan eftersom den har betydelse för Malawis utveckling ur ett brett perspektiv, relaterat till hälsa, ekonomisk tillväxt och jämlikhet. I Malawi, och i många andra av världens tobaksodlande länder, är också frågor relaterade till fattigdom och tillgång till mat högst aktuella. Tobaksodling försämrar jordkvaliteten och medför att mindre jordbruksmark kan användas till att odla mat.⁴⁴

Tobaksplantan försämrar jordens bördighet i snabb takt eftersom den absorberar näring så som kväve, kalium och fosfor. Tobak är också känsligt för olika sorters skadedjur och sjukdomar.⁴⁵ Processen att odla tobak är således krävande och innefattar användning av stora mängder bekämpnings- och gödningsmedel. Dessa bidrar till miljöproblem i form av förorenade marker och vatten.⁴⁶ Kemikalierna är förbjudna i många länder eftersom de är skadliga för både miljön och tobaksodlarnas hälsa.⁴⁷

Tobaksodling minskar jordens produktivitet och orsakar jorderosion samt störningar i vattenomlopp. Detta i sin tur leder till markförstöring och ökenspridning.⁴⁸ Malawi har problem med vattenföroreningar från jordbruksavrinningen, samt från avlopp och industriellt avfall. Problemen med tobaksodling och övriga miljöproblem riskerar att förvärras eftersom landet är känsligt för naturkatastrofer så som översvämning, jordbävning och torka.⁴⁹

”

Tobaksodling minskar jordens produktivitet och orsakar jorderosion samt störningar i vattenomlopp. Detta i sin tur leder till markförstöring och ökenspridning.

Tobaksplantan.

"We have one dominant narrative. The one about the good crop of tobacco."

5. BERÄTTELSER FRÅN MALAWI

5.1 Goda exempel och krafter för förändring

En dag på vår resa i Malawi åkte vi till området Kasungu, norr om Lilongwe, för att besöka organisationen Plan och följa med dem ut i fält för att få lära oss mer om barnarbete på tobaksodlingar. Kasungu är ett distrikt där det finns många tobaksodlingar och medan vi åkte längre in i landet passerade vi också många odlingar längs med vägen. Plan hade ett gemensamt projekt med en barnarbetskommitté i distriktet mellan 2012-2014 för att bekämpa barnarbetet. Projektets mål var att förstärka kapaciteten på en strukturell nivå i distriktet, förhindra och avlägsna barn från farliga arbetsförhållanden, upprätthålla barnarbetslagar genom inspektioner och tillhandahålla andra alternativ till sysselsättning.

Några av de huvudsakliga aktiviteterna var att medvetandegöra och träna lokala barnarbetskommittéer, övervakare, lärare och föräldrar i barnarbetsfrågor. Barn som hade arbetat på tobaksodlingar, men var för gamla för att återgå till skolan, fick kapacitetsutveckling med praktiska färdigheter inom olika områden och material för att börja med annan typ av sysselsättning. Projektet skapade anti-barnarbetsklubbar i skolorna som fick ökade kunskaper om barnarbete, och uppföljningar och inspektioner genomfördes i Kasungu.

I Kasungu träffade vi tre unga personer som hade arbetat på tobaksodlingar som barn men som var för gamla för att återgå till skolan när Plan genomförde sitt projekt i området. De fick i stället kapacitetsutveckling inom olika praktiska färdigheter. En av personerna hade arbetat på en tobaksodling när han var 14-16 år och nu arbetar han, och försörjer sig, som skräddare. En annan arbetade som barn i cirka sju år på en odling och försörjer sig nu som barberare. Den tredje personen som vi träffade var osäker på hur gammal han var när han arbetade på odlingen men uppskattar att han var omkring tio år och han arbetar nu som snickare. De berättade att de arbetade med bekämpningsmedel och att ingen av dem hade skyddsutrustning. Alla tre hade haft symtom av nikotinförgiftning och framför allt problem med hosta. Fördelen med att få ökade praktiska färdigheter är att de inte försvinner när projektet tar slut. De framhöll att de kunskaper de fått kommer att kunna försörja dem en lång tid framöver.

Man som arbetade med tobak som barn. Han arbetar idag som skräddare.

Projektet resulterade i att 916 barn förhindrades att arbeta, 700 barn fick skolmaterial och 114 barn fick kapacitetsutvecklande undervisning. Det resulterade också i att 90 lärare och 20 övervakare fick undervisning om barnarbete, 10 anti-barnarbetsklubbar skapades, 5 arbetsgivare blev åtalade, 30 barn fick åka hem till de distrikt de kom ifrån. Detta är endast några exempel på de resultat som projektet gav och på ett mer generellt plan ökade medvetenheten om barnarbete i regionen. De barn som får yrkesinriktad kapacitetsutveckling kan använda dessa efter projektets slut för inkomstbringande sysselsättning och det kan hindra dem från att gå tillbaka till tobaksodlingarna.

Ett annat exempel på hur organisationer arbetar med att stoppa barnarbete inom tobaksodling är ett projekt som Rädda Barnen i Malawi hade fram till 2016. Som alla organisationer vi har pratat med bekräftar också Rädda Barnen att många barn migrerar och flyttar till tobaksodlande områden runt om i Malawi och även barn från andra närliggande länder såsom Zambia. I de tobaksodlande regionerna startade Rädda Barnen grupper för att kontrollera barnarbetet och arbetade med att visa andra alternativ. Efter projektets slut så ökade medvetenheten om de skadliga effekterna av barnarbete på tobaksodlingar och fler vet att det finns lagar mot skadligt barnarbete. På distriktsnivå har de övervakning i dessa områden.

Organisationerna påpekar att beteendeförändring tar tid och även om det finns lagar gällande barnarbete och arbetares rättigheter är implementeringen av lagarna en utmaning. Därtill är straffen i form av skadestånd för dessa brott för låga för att det ska hindra anställningen av barn. En annan utmaning är också att projekten ofta är korta och det är inte tillräckligt för att stoppa barnarbetet inom tobaksodling på lång sikt. Vissa påpekar att barnarbetet minskar under projektperioden men en tid efter kan de se att det ökar igen.

5.2 Utmaningar och kritiska framgångsfaktorer

Ett av de främsta intrycken efter resan till Malawi är den utspridda myten om den inkomstbringande tobaken. Alla vi träffade; organisationer, offentligt anställda och tobaksbönder hade en stark uppfattning om tobakens betydelse för landets ekonomi. Först när vi gick djupare in i samtalet kring fattigdom i landet som helhet och för den enskilda bonden kom det fram exempel på hur svårt många bönder har det och att landet, trots många år av tobaksexport, fortfarande är ett av världens fattigaste. Tobak är Malawis största exportgröda på den internationella marknaden och är således det främsta alternativet för en bonde för att få en inkomst i jämförelse med de andra grödorna som mestadels används till självförsörjning. Uppfattningen hos de tobaksbönder vi träffade är att antingen säljer man tobak och får betalt i kontanter eller så säljer man inte tobak och får inga kontanter. Istället odlar man då andra grödor som inte säljs till den internationella marknaden eller som inte ger lika hög avkastning.

Malawi har en berättelse, om "den goda grödan tobak", som har dominerat sedan sextioalet. Malawi är ett land som är beroende av jordbruk och i ekonomiska termer är tobaken central eftersom skatterna som tobaksföretagen måste betala till staten är stora. "Vi behöver ta oss bort från bojorna som tobaksföretagen har på oss", uttryckte en person från en ideell organisation. Alla vi träffade sa att det finns en stark bild i Malawi av att tobaken är viktig för ekonomin. På grund av det behövs en förändring i tankesättet kring att tobak skulle vara den främsta lönsamma grödan.

En studie från 2016 som gjordes med 658 tobaksbönder i Malawi visar att vinsten från tobak är ungefär lika eller lägre i jämförelse med sojabönor och chili. Studien visar också att de flesta bönderna hade en uppfattning om att de fick en stor vinst men när den höga arbetskostnaden räknades in var vinsten egentligen mycket lägre eller till och med en förlust.⁵⁰

De två främsta argumenten som vi fått höra mot en minskning av tobaksproduktion är att det dels skulle skada Malawis nationella ekonomi och dels skada de bönder som genom tobak ges möjlighet att arbeta. Några bönder som vi träffade i Malawi sa att anti-rökningskampanjer och insatser för att minska tobakskonsumtionen drabbar dem på grund av att efterfrågan minskar och då går priserna ner. Vi blev förvånade över att möta det synsättet gentemot ideella organisationer och kampanjer för att minska tobaksbruk. Det lades fram som att det var organisationerna som orsakar böndernas svåra situation och tobaksföretagen heroiserades i frågan. Några berättade också att representanter från tobaksföretagen brukar följa med dem ibland och hjälpa dem att få högre priser på auktionerna. Vi fick ett intryck av att tobaksföretagen är mycket närvarande i tobaksområdena i Malawi då deras argument lades fram från oväntade håll.

En studie från 2016 som gjordes med 658 tobaksbönder i Malawi visar att vinsten från tobak är ungefär lika eller lägre i jämförelse med sojabönor och chili.

"We need to move away from the shackles the tobacco companies have on us."

170

Malawi ligger på plats 170 av totalt 188 länder i HDI och deras BNI per invånare sjönk med 27.2 % från 1990 till 2015.

Trots många år som tobaksexportland ligger Malawi fortfarande långt ner på Human Development Index (HDI), ett index som visar olika indikatorer av människors välbefinnande i världen och som används av FN:s utvecklingsprogram (UNDP). HDI inkluderar, förutom BNP, andra faktorer än endast ekonomiska såsom utbildningsnivå och förväntad livslängd. Malawi ligger på plats 170⁵¹ av totalt 188 länder i HDI och deras BNI per invånare sjönk med 27.2 % från 1990 till 2015.

Denna statistik visar att människors välbefinnande fortfarande ligger på en låg nivå och att inkomsterna inte har ökat sedan 90-talet. Statistiken visar en ökning på HDI-skalan från 0.325 till 0.476 från 1990–2015. Det är främst den ökade förväntade livslängden och den höjda utbildningsnivån som har bidragit till ökningen. Denna statistik placerar Malawi i kategorin "låg mänsklig utveckling" och Malawi är fortfarande kvar i denna kategori trots att tobaken som såldes på auktion dubblades mellan 1998 och 2011 från cirka 95 miljoner kilogram till 200 miljoner kilogram.⁵²

Argumentet att ökad tobakskontroll för att minska konsumtionen i världen skulle vara anledningen till böndernas svåra situation håller inte. FN:s världshälsoorganisation skapade en konvention om tobakskontroll som trädde i kraft 2005 och tobaksproduktionen har funnits i Malawi sedan 1893⁵³. Nästan alla världens länder har anslutit sig och trots det har antalet rökare i världen vuxit men andelen har minskat till följd av ökad befolkning.⁵⁴ Även om tobakskonventionen har lett till att mycket bra arbete har gjorts för att minska konsumtionen så finns det fortfarande en stor marknad för tobak. Endast 13 års globalt arbete räcker inte när tobaksföretag lägger miljarder på marknadsföring för att locka fler till ett dödligt beroende.

En gemensam uppfattning om vad som behövs för att få en förändring i landet är politisk vilja och ledarskap. De organisationer som vi träffade underströk betydelsen av politiskt stöd till bönder för att byta gröda till mer lönsamma grödor. Det som skulle kunna göras på politisk nivå är att visa goda exempel på alternativa grödor och försörjningssätt. Regeringen skulle kunna subventionera andra grödor, ge yrkesinriktad kapacitetsutveckling och skapa tillgång till den globala marknaden. En utmaning för ideella organisationer som arbetar i landet för att få bort barnarbetet är att de flesta projekt som finansieras från utlandet är för korta. Några år är inte

Torkning av tobaksblad.

På besök i en by med Plan för att lära oss om deras arbete.

tillräckligt med tid för att få till en strukturell förändring och även om många fler är mycket mer medvetna om det skadliga barnarbetet kommer det troligtvis att fortsätta en lång tid framöver. I alla fall så länge hälften av befolkningen ligger under fattigdomsgränsen. För att ideella organisationer ska kunna arbeta med detta och nå en förändring på sikt, behövs det finansiering för större och mer långsiktiga projekt. Vi fick också höra från flera i Malawi att det behövs mer internationell påtryckning på företagen att ta sitt ansvar för de som arbetar inom industrin.

I våra möten med olika organisationer var det flera som talade om böndernas svåra förhandlingsposition gentemot tobaksföretagen. Bönderna fokuserar på att sälja sin tobak och få så bra pris som möjligt för den på auktionen för att kunna investera i till exempel utbildning eller skollädaer. För bönderna är inkomsten från tobaken det centrala och efter att de sålt sin tobak blir fokus på nästa säsong. Flera av de vi träffade betonade att de inte kan begära högre priser för tobaken eller ställa krav på företagen på grund av böndernas svaga förhandlingsposition. En studie från 2014 visar att den svaga positionen i försäljningskedjan är det som gör bönderna sårbara. De är i en svag position eftersom företagen kontrollerar marknaden från frö till cigarett. Genom att vara involverade med bönder, regeringsanställda och andra inom industrin vill de framställa sig själva som försvarare av bönderna i Malawi.⁵⁵ Vårt intryck av att bönderna försvarade tobaksföretagen som hjältar och ansåg att insatser för tobakskontroll är det riktiga problemet styrks av denna studie.

Organisationen Drug Fight Malawi som arbetar med att förebygga tobaksbruk berättade för oss om deras utmaningar. De berättade att marknadsföringen av cigaretter i Malawi genomförs med intensivt kampanjarbete. Företagen åker ut i byar med cigaretter som de delar ut gratis till unga människor. I byarna frågar de dem om det smakade gott och sedan delar de ut till fler. När man köper ett paket kan de också ibland ge ett extra paket gratis. Organisationen berättade att företagen riktar in sig på den yngre målgruppen för att få dem att bli nikotinberoende och att företagen är på sociala evenemang där många unga är för att dela ut gratis cigaretter. Vi kunde känna igen oss i mycket som organisationen berättade angående deras arbete för att stärka tobakslagstiftningen i landet och om tobaksindustrins strategier för att påverka politiken. Trots att lagarna i Sverige är starkare än i Malawi arbetar båda organisationerna för att skydda barn och unga från tobaksindustrins genomtänkta metoder.

"They (the tobacco industry) go around in the villages with cigarettes. They share those cigarettes with people, young people, to taste."

6. GLOBAL HÅLLBAR UTVECKLING

6.1 Tobak är ett stort hinder för global hållbar utveckling

Världens ledare i FN har enats om 17 globala mål för hållbar utveckling som ska uppnås senast 2030. Tobaksindustrin motverkar alla dessa 17 mål.

Vår resa och flera rapporter vittnar om skadliga arbetsförhållanden, dålig avkastning och höga lån för tobaksodlare vilket håller dem kvar i fattigdom. Malawi som land är också ett av de fattigaste i världen trots årtionden av satsning på tobaksodling.

Tobaksodling finns i cirka 124 länder runt om i världen och upptar mycket odlingsbar mark som skulle kunna användas för att odla matgrödor. Det har uppskattats att cirka 20 miljoner människor skulle kunna få mat från marken som tobak odlas på.

I världen dör cirka 7 miljoner människor varje år på grund av rökning, varav nästan 900 000 dör av passiv rökning.⁵⁶ I Sverige dör cirka 12 000 människor årligen.⁵⁷ Många tobaksodlare och barn har inte råd att införskaffa skyddsutrustning och kan absorbera lika mycket nikotin som om de faktiskt rökte.⁵⁸

Många barn som arbetar på tobaksodlingar missar sin skolgång på grund av den höga arbetsbördan eller har svårt att fullgöra sin skolgång på grund av fysiska eller psykiska besvär till följd av de svåra arbetsförhållandena.

Tobaksföretag använder aggressiv marknadsföring genom till exempel produktutveckling och design för att locka fler kvinnor och flickor till att börja konsumera tobak.

Tobaksodling kräver stora mängder miljöfarliga bekämpningsmedel och gödningsmedel som förorenar marker och vattendrag.

Tobaksindustrin tar stora ekologiska, ekonomiska och samhällsliga resurser i anspråk som hade kunnat investeras i utvecklingsprojekt för hållbar energi. Tobaksproduktionskedjan innefattar dessutom långa och energikrävande transporter.

Tobaksodlare arbetar ofta under oacceptabla arbetsvillkor med dåligt betalt, utsätts för stora hälsorisker och saknar möjligheter att förändra sin situation. I Malawis fall har landets ekonomi försämrats samtidigt som allt större delar av landet utnyttjas till tobaksodling.

Tobaksindustrin gör ekonomisk vinning på bekostnad av individer som brukar tobak, individer som odlar tobak, hela samhällen, länder och vår miljö. Eftersom tobak är en giftig planta som hamnar i hälsoskadliga produkter, och som förgiftar jorden samt de människor som arbetar med den, är denna industri ohållbar.

Tobaksbruk minskar alltmer i höginkomstländer, och bland höginkomsttagare i många länder. Trender i tobaksbruk utnyttjas av tobaksindustrin som då satsar ännu hårdare på att marknadsföra sina produkter i länder med svag tobakslagstiftning och gentemot sårbara grupper som saknar kunskap om hälsoriskerna.

I Malawi befinner sig många tobaksodlande samhällen i en ekonomiskt och socialt ohållbar situation. I Sverige står tobaksrelaterade produkter för 80 % av allt skräp i stadsmiljöer⁵⁹ och tobaksbruket kostar samhället 31 miljarder kronor varje år.⁶⁰

Tobakskonsumtion och produktion hindrar en global hållbar utveckling. Konsumtion sponsrar en industri som i sin produktion tjänar pengar på att utnyttja tobaksodlare och barn som lever i fattigdom samtidigt som den orsakar global miljöförstöring.

Genom tobaksproduktion skövlas ungefär 200 000 hektar skog varje år, för att användas till tobaksodling och torkning av tobaksbladen. Tobaksindustrins avverkning av skog bidrar till den globala uppvärmningen och förödande klimatförändringar.

Odling av tobak kräver stora mängder giftiga bekämpningsmedel och gödningsmedel som hamnar i marker och vattendrag. Uppskattningsvis slängs varje år 4 500 miljarder fimpar på marken runt om i världen⁶¹ som bryts ner under lång tid och förorenar våra hav.

Tobaksodling hotar jordens ekosystem och biologiska mångfald eftersom den kräver avverkning av skog som många djur- och växtarter är beroende av. Miljöföroreningen som orsakas av bekämpningsmedel och tobaksavfall hotar också djur och natur.

I låginkomstländer uppstår ofta konflikter mellan regeringens intresse av att skydda sin befolkning och tobaksindustrins intresse av att tjäna pengar. På grund av tobaksbolagens ekonomiska makt och inflytande har industrin lyckats förhindra eller fördröja regeringars försök att stärka tobakslagstiftningen.

Eftersom tobaksproduktionskedjan inkluderar alla världens länder, från odling och produktion till konsumtion och avfall, är globala samarbeten avgörande i det förebyggande arbetet. Det är av största betydelse att alla länder, organisationer och företag tar sitt ansvar och följer WHO:s tobakskonvention.

Genom tobaksproduktion skövlas ungefär 200 000 hektar skog varje år...

6.2 Åtgärder på global nivå

Tobaksindustrin undergräver framsteg gällande hälsa och utveckling samt diskriminerar tobaksarbetares rättigheter och försvagar deras förhandlingsposition. Tobaksindustrin har länge också sponsrat CSR-aktiviteter för att få ökad kontroll och framställa sig som en del av lösningen till problemen som de medvetet skapar. Deras välgörenhetsprojekt adresserar inte tobaksarbetares utsatta situation, utan har istället fungerat som dold reklam och främjat tobaksindustrins offentliga rykte samt inflytande i programländerna. Som respons på detta inkluderade WHO artikel 5.3 i tobakskonventionen som uppmanar konventionsparterna att vidta starka åtgärder för att skydda policyer och projekt från tobaksindustrins inflytande.⁶²

The Framework Convention Alliance (FCA), som består av 500 civilsamhällsorganisationer från över 100 länder, arbetar för implementering av tobakskonventionens riktlinjer.⁶³ Den internationella arbetsorganisationen (ILO) är det enda FN-organet som fortfarande accepterar pengar från tobaksindustrin. Detta är problematiskt eftersom tobaksindustrin har ett intresse av att upprätthålla nuvarande situation gällande barnarbete och arbetares svaga förhandlingsposition.⁶⁴ Inför ILO:s möte i Geneve i mars 2018 uppmanade FCA medlemsstaterna att besluta om att eliminera tobaksindustrins inflytande över policyer och projekt som syftar till att minska barnarbete. Alliansen förespråkar att ILO söker alternativa finansierare för att adressera de grundläggande orsakerna till barnarbete och de förhållanden som fångar tobaksarbetare i fattigdom. Ett sådant beslut skulle hindra tobaksindustrins inblandning och försäkra att ILO mer effektivt kan skydda tobaksarbetare från oacceptabla arbetsvillkor.⁶⁵

Tobaksodling i norra Malawi.

9 av 10

rökare börjar röka innan de fyller 18 år.

En av de mest effektiva åtgärderna för att minska tobaksbruket är att höja tobaksskatten, eftersom det bidrar till prishöjning som gör produkten mindre prisvärd.

7. SVERIGE

Vad kan den svenska regeringen göra?

Utifrån den kunskap vi fått om Malawis svåra situation vill vi ställa krav på den svenska biståndspolitiken. Sveriges biståndspengar får inte hamna i händerna på tobaksindustrin som fångar Malawi, samt många andra tobaksodlande länder, i en tobaksfälla och hindrar deras utveckling. Vi anser också att den svenska regeringen borde vidta åtgärder för att sprida information om tobak och global hållbarhet, så att svenska konsumenter kan göra informerade och medvetna val.

En viktig del av tobakskonventionen är att den flyttar fokus från individens livsstil till samhällets ansvar.⁶⁶ Tobak är en hälsopolitisk fråga och statliga insatser behövs för att hindra företagen från att lura in unga i ett livslångt skadligt beroende. Svenska politiker och myndigheter måste ta ställning för tobakskonventionens riktlinjer, och framför allt följa artikel 5.3 som uppmanar konventionsparter att hindra tobaksindustrins inflytande. För att begränsa tobakens plats i samhället och bidra till global hållbar utveckling anser vi att Sveriges tobakslagstiftning behöver stärkas. Eftersom 9 av 10 rökare börjar innan de fyller 18 år är det särskilt viktigt att prioritera insatser som fungerar för att förebygga tobaksbruk bland barn och unga.

Tobaksfri skoltid

För att minska tobaksexponering i ungdomars vardag anser vi att lagen om rökfria skolgårdar måste utvecklas. Den får inte önskad effekt eftersom den exkluderar snuset och indirekt uppmanar till rökning precis utanför skolans område. Detta gör att elever ändå exponeras för tobak i skolmiljön. Vi har därför ett projekt med syfte att införa tobaksfri skoltid i Sveriges skolor. För att stödja ungdomar till att förbli tobaksfria är det nödvändigt att göra skolan till en plats och tid som är helt tobaksfri. Vår intention är att bidra till att skapa en tobaksfri norm som skyddar unga från negativt grupptryck. I vår undersökning från 2017 svarar åtta av tio ungdomar att de är positiva till ett förbud mot rökning för både elever och lärare under skoltiden.⁶⁷

Rökfria miljöer

Vi anser att lagen om rökfria lokaler och områden behöver utvidgas till att omfatta fler miljöer utomhus, särskilt där barn och unga ofta vistas. Enligt en undersökning om ungdomars attityder till rökning, som vi genomförde tillsammans med Novus 2017, uppger de allra flesta ungdomar "kompisars påverkan" och "vilja att passa in" som främsta orsaker till att börja röka. Detta indikerar att rökning smittar.⁶⁸ Rökfria områden minskar risken för att ungdomar utsätts för negativt grupptryck och exponeras för tobak. De underlättar även för de 8 av 10 rökare som vill sluta och förhindrar att människor utsätts för passiv rökning mot sin vilja.

Reglera marknadsföring och försäljning

Tobaksreklam är förbjudet i Sverige men tobaksindustrin uppfinner hela tiden nya produkter för att kringgå lagstiftningen. Allt nikotin utvinns från tobak och därmed bör samtliga nikotinprodukter klassas som tobak om de inte är läkemedelsklassade. I dagsläget är det fritt fram att marknadsföra och sälja e-cigarettor och snus med godisliknande smaker och förpackningar. För att skydda unga och minska tobaksbruket förespråkar vi ett införande av neutrala, standardiserade paket och exponeringsförbud för tobaksprodukter på samtliga försäljningsställen. Neutrala paket förstärker effekten av varningstexter och bilder, samt eliminerar risken för vilsedande information om produktens innehåll.⁶⁹ Exponeringsförbud i butiker begränsar tobaksindustrins möjligheter att marknadsföra sina produkter och har visats vara effektivt för att minska tobaksbruk bland unga samt generellt i befolkningen.⁷⁰ Tillståndsplikt och krav på ålderskontroll skulle också begränsa antalet tobaksköp bland minderåriga. I dagsläget saknas tillståndsplikt för all tobaksförsäljning och internetförsäljning-

en sker helt utan ålderskontroll. Följande åtgärder bör genomföras för att skydda våra barn och minska antalet tobaksdebuter:

- Inför neutrala paket och exponeringsförbud
- Förbud smaksättning av all tobak - även snus och e-cigarett
- Inför tillståndsplikt och ålderskontroll - även för internetförsäljning

Högre tobaksskatt

En av de mest effektiva åtgärderna för att minska tobaksbruket är att höja tobaksskatten, eftersom det bidrar till prishöjning som gör produkten mindre prisvärd.⁷¹ Studier visar att höjningar av cigarettskatten som gör att priset ökar med 10 % leder till att konsumtionen minskar med 3 till 5 % i höginkomstländer. I låginkomstländer minskar konsumtionen ännu mer. Minskningen bland barn och unga uppgår till cirka 7 % om priset ökar med 10 %, eftersom de är mer priskänsliga än vuxna.⁷² Vi anser därför att den svenska tobaksskatten borde höjas rejält. I dagens läge utgör punktskatten på tobak mindre än 50 % av cigarettpriset i Sverige, medan WHO rekommenderar att punktskatten ska utgöra minst 70 % av cigarettpriset.⁷³ I relation till andra höginkomstländer ligger Sverige efter på detta område. Priset för ett paket Marlboro är nästan dubbelt så högt i Norge som i Sverige, och nästan tre gånger så högt i Australien.⁷⁴

Tobacco Endgame 2025

A Non Smoking Generation stödjer opinionsbildningsprojektet Rökfritt Sverige 2025, som startats och leds av den oberoende tankesmedjan Tobaksfakta. Projektet är den svenska motsvarigheten till det internationella "Tobacco Endgame 2025". Syftet är att uppmana politiker till att besluta om en plan med strategier för utfasning av tobaksbruket, med målet att minska tobaksbruket till 5 % till år 2025.⁷⁵ I dag har projektet stöd från 179 aktörer i form av olika organisationer, länsstyrelser och kommuner. För att uppnå målet är det avgörande att svenska politiker sätter tobaksfrågan högre upp på agendan.⁷⁶

Vad kan svenska konsumenter göra?

Den första och viktigaste insatsen för svenska konsumenter är att avstå från tobak. Det övergripande målet med vårt arbete är att unga själva ska välja att förbli tobaksfria. För att motivera till ett tobaksfritt liv driver vi projektet Tobaksbarn som syftar till att öka medvetenheten kring tobaksfrågan ur ett globalt perspektiv. Projektet består primärt av en föreläsningsturné på högstadies- och gymnasieskolor runt om i Sverige. Vi vill skapa engagemang för hållbar utveckling och sprida kunskap som möjliggör för svenska konsumenter att ta egna informerade beslut. Våra erfarenheter från Malawi kommer användas för att uppdatera föreläsningen "Tobaksbarn - 50 kr och barnarbete på köpet" och läromaterialet som kan laddas ner från tobaksbarn.se.⁷⁷

Vid intresse av att bidra mer aktivt uppmuntrar vi till att sprida vårt budskap och stödja vårt tobaksförebyggande arbete.⁷⁸ För att skapa opinion för införandet av starkare tobakslagar och tobaksfri skoltid har vi startat en namninsamling där personer kan skriva under för att visa sitt stöd.⁷⁹ Underskrifterna ska presenteras för våra politiker som har möjlighet att fatta beslut om att skydda svenska ungdomar, vilket i förlängningen kan hjälpa Malawi att ta sig ur tobaksfällan.

Lagen om rökfria skolgårdar måste utvecklas. Den får inte önskad effekt eftersom den exkluderar snuset och indirekt uppmanar till rökning precis utanför skolans område.

KÄLLHÄNVISNINGAR

- ¹ <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/malawi/skriv-ut-alla-kapitel/>
- ² <http://povertydata.worldbank.org/poverty/country/MWI>
- ³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mi.html>
- ⁴ Malawi: National child labour survey report / International Labour Office, Fundamental Principles and Rights at Work Branch; National Statistics Office of Malawi. – Geneva: ILO, 2017.
- ⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mi.html>
- ⁶ <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/malawi/skriv-ut-alla-kapitel/>
- ⁷ Tobacco Supply, Demand and Trade by 2010: Policy Options and Adjustment, FAO.
- ⁸ <http://www.times.mw/government-trashes-tenancy-labour-bill/>
- ⁹ <http://www.tobaccoatlas.org/country-data/malawi/>
- ¹⁰ <http://www.who.int/bulletin/volumes/95/5/16-175596/en/>
- ¹¹ Malawi: National child labour survey report / International Labour Office, Fundamental Principles and Rights at Work Branch; National Statistics Office of Malawi. – Geneva: ILO, 2017.
- ¹² <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/malawi/skriv-ut-alla-kapitel/>
- ¹³ Malawi: National child labour survey report / International Labour Office, Fundamental Principles and Rights at Work Branch; National Statistics Office of Malawi. – Geneva: ILO, 2017.
- ¹⁴ <http://www.refworld.org/docid/5959ec954.html>
- ¹⁵ Malawi: National child labour survey report / International Labour Office, Fundamental Principles and Rights at Work Branch; National Statistics Office of Malawi. – Geneva: ILO, 2017.
- ¹⁶ Barnarbete definieras i undersökningen som "... any work or economic activity performed by a child that subjects him or her to any form of exploitation or is harmful to his health and safety or his physical, mental or psychosocial development."
- ¹⁷ Malawi: National child labour survey report / International Labour Office, Fundamental Principles and Rights at Work Branch; National Statistics Office of Malawi. – Geneva: ILO, 2017.
- ¹⁸ <http://www.who.int/bulletin/volumes/95/5/16-175596/en/>
- ¹⁹ Tobacco Control and Tobacco Farming – Separating Myth from Reality. (2014).
- ²⁰ <http://www.refworld.org/docid/5959ec954.html>
- ²¹ <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>
- ²² <http://www.tobaccoatlas.org/country-data/malawi/>
- ²³ <http://www.who.int/bulletin/volumes/95/5/16-175596/en/>
- ²⁴ <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42811/1/9241591013.pdf?ua=1&ua=1>
- ²⁵ <http://www.who.int/bulletin/volumes/95/5/16-175596/en/>
- ²⁶ <http://www.tobaccoatlas.org/country-data/malawi/>
- ²⁷ Makoka D, A Appau, R Lencucha, J Drope. 2016. Farm-Level Economics of Tobacco Production in Malawi. Lilongwe: Centre for Agricultural Research and Development and Atlanta: American Cancer Society.
- ²⁸ http://www.ulandssekretariatet.dk/sites/default/files/uploads/public/PDF/LMP/Imp_malawi_2014_final_version.pdf
- ²⁹ http://www.ulandssekretariatet.dk/sites/default/files/uploads/public/PDF/LMP/Imp_malawi_2014_final_version.pdf
- ³⁰ <https://laborrights.org/tobacco-and-allied-workers-union-malawi>
- ³¹ http://www.ulandssekretariatet.dk/sites/default/files/uploads/public/PDF/LMP/Imp_malawi_2014_final_version.pdf
- ³² <https://laborrights.org/tobacco-and-allied-workers-union-malawi>
- ³³ <https://www.unfairtobacco.org/en/tobacco-workers-to-ilo-quit-tobacco-industry/>
- ³⁴ <http://globalmarch.org/content/labour-rights-deficit-malawi-and-linkages-child-labour-agriculture>
- ³⁵ <http://www.riskbruk.se/default.aspx?id=8667>
- ³⁶ Tobakens Barn, 2007, Irving Media and Plan Production.
- ³⁷ <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255574/1/9789241512497-eng.pdf>
- ³⁸ <http://tobaccocontrol.bmj.com/content/8/1/18>
- ³⁹ <http://tobaccocontrol.bmj.com/content/8/1/18>
- ⁴⁰ <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255574/1/9789241512497-eng.pdf>
- ⁴¹ Tobacco Control and Tobacco Farming – Separating Myth from Reality. (2014).
- ⁴² <http://www.tobaccoatlas.org/topic/environmental-harm/>
- ⁴³ <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255574/1/9789241512497-eng.pdf>
- ⁴⁴ <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255574/1/9789241512497-eng.pdf>

- ⁴⁵ <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255574/1/9789241512497-eng.pdf>
- ⁴⁶ <http://www.tobaccoatlas.org/topic/environmental-harm/>
- ⁴⁷ <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255574/1/9789241512497-eng.pdf>
- ⁴⁸ <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255574/1/9789241512497-eng.pdf>
- ⁴⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mi.html>
- ⁵⁰ Drope, Makoka, Lencucha, Appau, "The Economics of Tobacco Farming in Malawi", Centre for Agricultural Research and Development, Lilongwe University of Agriculture and Natural Resources, 2016, s. 52.
- ⁵¹ FN:s utvecklingsprogramms webbsida, <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/MWI#>, hämtad 2018-02-27.
- ⁵² Otanez, Graen, "Tobacco Control and Tobacco Farming – Separating Myth from Reality", 2014, s. 65.
- ⁵³ Drope, Makoka, Lencucha, Appau, "The Economics of Tobacco Farming in Malawi", Centre for Agricultural Research and Development, Lilongwe University of Agriculture and Natural Resources, 2016, s. 7.
- ⁵⁴ Tobaksfaktas hemsida, "Antalet rökare i världen växer fortfarande", <http://www.tobaksfakta.se/antalet-rokare-i-varlden-vaxer-fortfarande/>, 2017-04-07.
- ⁵⁵ Otanez, Graen, 2014, s. 89.
- ⁵⁶ <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco>
- ⁵⁷ <https://www.cancerfonden.se/livsstil/rokning>
- ⁵⁸ "MADE IN THE USA: Child labor & Tobacco", Human Rights Watch, video, 2014.
- ⁵⁹ <http://www.hsr.se/fakta-om-skrap/samlade-fakta-om-skrap/varsta-skrapet-fimpen>
- ⁶⁰ <https://www.cancerfonden.se/nyheter/sa-mycket-kostar-rokningen-samhallat>
- ⁶¹ <http://www.hsr.se/fakta-om-skrap/samlade-fakta-om-skrap/varsta-skrapet-fimpen>
- ⁶² Framework Convention Alliance. (2018). ILO Should End Cooperation with Tobacco Industry. Hämtad 2018-03-21 från <http://www.fctc.org/media-and-publications/media-releases-blog-list-view-of-all-313/industry-interference/1537-ilo-member-states-should-end-cooperation-with-tobacco-industry-and-focus-on-alternative-funding>
- ⁶³ <http://www.fctc.org/about-fca>, hämtad 2018-03-21
- ⁶⁴ Framework Convention Alliance. (2018). ILO Should End Cooperation with Tobacco Industry. Hämtad 2018-03-21 från <http://www.fctc.org/media-and-publications/media-releases-blog-list-view-of-all-313/industry-interference/1537-ilo-member-states-should-end-cooperation-with-tobacco-industry-and-focus-on-alternative-funding>
- ⁶⁵ <http://www.fctc.org/media-and-publications/media-releases-blog-list-view-of-all-313/industry-interference/1537-ilo-member-states-should-end-cooperation-with-tobacco-industry-and-focus-on-alternative-funding>, hämtad 2018-03-21
- ⁶⁶ http://www.tobaksfakta.se/wp-content/uploads/2018/02/TK_Andra-u_WEB.pdf, hämtad 2018-05-15
- ⁶⁷ http://www.nonsmoking.se/wp-content/uploads/2017/07/Rapport_2017-1170627.pdf, hämtad 2018-03-28
- ⁶⁸ http://www.nonsmoking.se/wp-content/uploads/2017/07/Rapport_2017-1170627.pdf, hämtad 2018-03-28
- ⁶⁹ <http://www.tobaksfakta.se/who-kampanj-for-neutrala-paket/>, hämtad 2018-04-04
- ⁷⁰ http://www.tobaksfakta.se/wp-content/uploads/2017/09/TF-Faktablad_Exponeringsfo%C3%8C%C2%88rbud.pdf, hämtad 2018-04-03
- ⁷¹ <https://tobaccoatlas.org/topic/taxes/>, hämtad 2018-03-28
- ⁷² http://www.tobaksfakta.se/wp-content/uploads/2014/05/TF-Kortfakta-Tobaksskatter_3.pdf, hämtad 2018-03-28
- ⁷³ <https://tobaccoatlas.org/country/sweden/>, hämtad 2018-03-28
- ⁷⁴ https://www.numbeo.com/cost-of-living/prices_by_country.jsp?itemld=17&displayCurrency=SEK, hämtad 2018-03-28
- ⁷⁵ <http://www.tobaksfakta.se/kort-om-tobacco-endgame-rokfritt-sverige-2025/>, hämtad 2018-03-28
- ⁷⁶ <http://www.tobaksfakta.se/organisationerna-som-stoder-ett-rokfritt-sverige-2025/>, hämtad 2018-03-28
- ⁷⁷ <http://tobaksbarn.se/>, hämtad 2018-05-15
- ⁷⁸ <http://www.nonsmoking.se/om-oss/bidra-som-privatperson/>, hämtad 2018-03-28
- ⁷⁹ <http://tobaksfriskoltid.nu/>, hämtad 2018-04-03

A NON SMOKING
Generation[®]
SINCE 1979

Om A Non Smoking Generation

Stiftelsen A Non Smoking Generation har sedan 1979 verkat för att barn och ungdomar själva ska välja att inte börja använda tobak. Organisationen arbetar aktivt för att begränsa tobakens plats i samhället och skapa skyddande miljöer för barn och ungdomar.
www.nonsmoking.se

Stöd A Non Smoking Generation
Swish: 123 90 1979 5
Pg 90 1979-5 eller Bg 901-9795

90 | SVENSK
KONTO | INSAMLINGS
KONTROLL